

ZÁVĚREČNÁ PRÁCE KURZU ZÁKLADY MUZEJNÍ PEDAGOGIKY
2015/2016

příklady dobré praxe

HISTORICKÁ DÍLNA
„Ghetto v proměnách času“

Mgr. Táňa Klementová

Židovské muzeum v Praze, oddělení pro vzdělávání a kulturu – pobočka Brno

OBSAH:

Úvod	3
Příprava dílny	4
Metody.....	5
Struktura dílny	6
Použité didaktické pomůcky	10
Evaluace.....	12
Závěr	13
Seznam použité literatury	13

Úvod

Vzdělávací oddělení Židovského muzea v Praze má poměrně dlouhou tradici, v Praze se připravují edukační programy od roku 1996 a v Brně běží od roku 2006. Určitou zvláštností tohoto oddělení v obou městech je fakt, že jsou to pracoviště oddělená od expozic muzea. V Praze jsou expozice umístěny v několika synagogách na Starém městě, ale v Brně nemáme klasické muzejní expozice žádné. V praxi to vypadá tak, že v prostorách pražského vzdělávacího oddělení se uskutečňují přednášky a dílny pro školy, po kterých následuje prohlídka vybraných expozic v synagogách. V Brně zase doplňujeme edukační programy návštěvou funkční synagogy na Skořepce, židovského hřbitova nebo procházkou ulicemi města, kde představujeme stavby židovských architektů či budovy spojené s historií židovské komunity v Brně. Vytváříme a nabízíme tedy edukační programy zaměřené na židovské náboženství, historii nebo tradice a zvyky, které jsou postaveny na práci mimo expozice muzea. Do jisté míry nás toto specifikum omezuje, ale na druhou stranu je i velkou výhodou. Snadno můžeme provádět programy mimo prostory obou oddělení, především ve školách nebo jiných muzeích či kulturních zařízeních, se kterými spolupracujeme. Pro tuto závěrečnou práci jsem vybrala dílnu „Ghetto v proměnách času“, která je právě takovým příkladem programu uskutečněným mimo muzeum.

Dílnu jsem vytvořila společně s kolegyní Kateřinou Suchánkovou pro letní historickou školu pořádanou Historickým ústavem Filozofické fakulty Masarykovy univerzity na Vysočině v říjnu roku 2015. Ústředním tématem letní školy byl fenomén „město“ a my jsme měly přispět delším interaktivním programem, který by propojoval téma židovství a města. V tomto případě se nabízelo použít pojem „ghetto“ a vystavět celý program na něm. V následujícím textu představím, jak jsme postupovaly při tvorbě dílny, jaké jsme použily metody práce se studenty, jaké didaktické prostředky jsme zvolily, a s jakými ohlasy se nám nakonec podařilo celou dílnu na místě uskutečnit. V závěru práce jsou potom shrnuty úvahy o dalším možném použití dílny v budoucnosti.

Příprava dílny

Na letní školu v Daňkovicích na Vysočině jsme připravovaly dílnu, jejímž ústředním motivem měl být pojem „ghetto“. Samotný termín „ghetto“ však v průběhu dějin získal různé významy. Rozhodovaly jsme se tedy, v kterém dějinném období se budeme pohybovat, až jsme skončily u určitého časosběrného pohledu, který nám připadal nejvhodnější. Poté už jenom zbývalo najít místo, na kterém by se daly ukázat proměny židovského ghetta v souvislosti s dějinami židovské menšiny od 18. do 20. století, protože takový časový rámec jsme si nakonec určily. Hledaly jsme také místo, které by zůstalo alespoň částečně zachováno do současnosti, a našly jsme jej v Třebíči. Tuto volbu také podpořila možnost přizvat ke spolupráci jednoho z pamětníků, pana Pavla Frieda, který z Třebíče pochází.

Ze strany pořadatelů jsme dostaly zadání, které obsahovalo 3 hodinovou časovou dotaci, práci s dvacetičlennou skupinou vysokoškolských studentů různých studijních programů (bakaláři, magistři, postgraduální studenti) a požadavek větší míry interaktivity.¹ Snažily jsme se založit obsah poměrně dlouhé dílny na kombinaci vzdělávání a zábavy (tzv. edutainment)² tak, aby účastníky bavilo na jednotlivých částech programu spolupracovat až do konce.

Zamýšlené cíle našeho programu byly kombinací obecných (učit vidět, pozorovat, chápat, srovnávat a překonávat úzce zaměřený odborný obzor; působit v oblasti prevence rasismu, xenofobie; poskytnout rozšiřující informace o historii a kultuře židovské menšiny v Čechách a na Moravě, představit způsoby naší lektorské práce) a dílčích cílů, které měla sledovat každá z vybraných aktivit. Šlo o kombinaci kognitivních, afektivních a psychomotorických cílů – představení změn určitého městského prostoru; zjištění konkrétních osudů třebíčské židovské komunity; porozumění klíčovým momentům vývoje této komunity; vcítění se do její role v jednotlivých dějinných obdobích; pozitivní ovlivnění postojů účastníků dílny vůči

¹ Interaktivita neznamena pouze hru, ale spíše pobídku k účinnějšímu poznávání, proto přestává být v současnosti pouze znakem expozic určeným dětem. Uplatňuje se všeobecně, protože praxe ukazuje, že interaktivitu v podobě možnosti fyzické aktivity, manipulace s didaktickými pomůckami nebo interakci s technickým zařízením a novomediálním obsahem upřednostňují stále více i dospělí. ŠOBÁŇOVÁ, Petra. *Muzejní expozice jako edukační médium*. 1. díl. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2014. s. 269. ISBN 978-80-2444-394-2.

² JAGOŠOVÁ, Lucie, JŮVA, Vladimír a MRÁZOVÁ, Lenka. *Muzejní pedagogika. Metodologické a didaktické aspekty muzejní edukace*. 1. vyd. Brno: Paido, 2010. s. 225. ISBN 978-80-7315-207-9.

tématu židovství; podpora vzájemné spolupráce na řešení úkolů; osvojení pohybových dovedností při prezentaci obrazů. V neposlední řadě bylo jedním z cílů jednotlivých aktivit dosáhnout podpory tzv. optimálního prožitku (flow), který by provázel účastníky po celou dobu akce. Snažily jsme se při tvorbě programu aplikovat třífázový model učení (E-U-R)³, který měl sledovat schéma od motivace a aktivizace účastníků, přes setkání se s novými informacemi, jejich třídění, hodnocení a vřazení do souvislostí v konfrontaci s dosavadními znalostmi, až po závěrečnou reflexi, usazení, systematizaci a upevnění nových poznatků, postojů a dovedností. Naší vlastní motivací, jako autorů programu, byla možnost spolupráce s novou cílovou skupinou, a tím i budování nového muzejního publika.

Metody

Při promýšlení vlastní práce studentů na dílně jsme se držely požadavku, aby byl program hodně interaktivní. Takže studium připravených materiálů, byť částečně dobových, a následné vyplňování pracovních listů, tedy kombinace, kterou používáme na jiných dílnách poměrně běžně, jsme zavrhnuly hned v počátku. První místo v pomyslné desítce nápadů nakonec obhájila práce s živými obrazy.⁴ Volba živých obrazů jako jednoho ze způsobů dramatické výchovy byla motivována možnostmi osobního prožitku, obohacení vlastní obrazotvornosti a zapojení všech smyslů účastníků.⁵

Hlavním úkolem studentů pracujících ve dvou skupinách bylo, aby po prostudování připravených textů, obrázků a předmětů, připravili celkem čtyři živé obrazy, znázorňující třebíčské ghetto v různých obdobích jeho existence. Obě skupiny si připravovaly vždy obrazy dva. První obraz skupiny I. měl ukázat vybranou situaci z každodenního života ghetta v roce 1750. Jejich druhý obraz měl vyjadřovat

³ JAGOŠOVÁ, Lucie, JŮVA, Vladimír a MRÁZOVÁ, Lenka. *Muzejní pedagogika. Metodologické a didaktické aspekty muzejní edukace*. 1. vyd. Brno: Paido, 2010. s. 227-228. ISBN 978-80-7315-207-9.

⁴ Více o práci s živými obrazy viz. HRBEK, David. Prvky dramatické výchovy v kontextu muzejní pedagogiky. In: *Škola muzejní pedagogiky 6. Stručná teorie a praxe muzejní pedagogiky*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2007. s. 72-74. ISBN - 978-80-244-1871-1.

⁵ Přínosy zapojení dramatické výchovy do animací shrnuté v HRBEK, David. Prvky dramatické výchovy v kontextu muzejní pedagogiky. In: *Škola muzejní pedagogiky 6. Stručná teorie a praxe muzejní pedagogiky*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2007. s. 57-86. ISBN 978-80-244-1871-1.

změnu, kterou prošlo ghetto v Třebíči po emancipaci židovstva v polovině 19. století. Pro druhý obraz byl tedy vybrán rok 1870. Skupina II. měla zase prvním obrazem znázornit jakoukoliv situaci z běžného života třebíčské židovské komunity v roce 1932. Jejich druhý obraz měl vyjadřovat radikální změnu, kterou prošlo židovské obyvatelstvo u nás po vzniku protektorátu Čechy a Morava. Obraz měl vypovídat o poměrech v tzv. „ghettu beze zdí“⁶ a byl pro něj logicky vybrán rok 1942. Měl představovat situaci na třebíčském gymnáziu v květnu 1942, kdy byl na tomto místě shromážděn židovský transport s označením Av směřující do Terezína.

Ostatní části programu využívaly klasické didaktické metody, kam můžeme v našem případě zařadit tyto: frontální výuka, kooperativní výuka, samostatná práce studentů, práce s textem, kritické myšlení, brainstorming, práce s obrazem, prezentace získaných informací, vyprávění, rozhovor, napodobování, manipulace, diskusní a heuristické metody, inscenační a didaktické hry. Použitím judaik v rámci samostatné práce studentů jsme se snažily zapojit také objektové učení, které sice představuje základ muzejní didaktiky, ale v našich podmínkách, kdy se programy lektorují mimo muzejní expozice, není ve všech edukačních programech zastoupené.⁷

Struktura dílny

Samotná dílna se jako všechny naše jiné vzdělávací programy skládala z několika dílčích aktivit. Snažily jsme se je zvolit tak, aby bylo téma dílny dobře uvedeno, a také aby se postupně zvyšovalo vlastní zapojení studentů. Počáteční dvě aktivity (výměna židlí, tvorba indiánských jmen) jsme vedly jako lektorky my, zatímco při další práci studentů na tvorbě živých obrazů jsme už vystupovaly pouze jako případná

⁶ Pojem označující vyloučení Židů ze společnosti, jejich izolaci a omezení jejich svobod, zavedl český historik Miroslav Kárný (1919-2001).

⁷ Více o zásadách objektového učení JAGOŠOVÁ, Lucie a MRÁZOVÁ, Lenka. Objektové učení jako základ muzejní didaktiky. In: *Muzejní pedagogika dnes: sborník příspěvků z mezinárodní konference pořádané katedrou výtvarné výchovy PdF UP v Olomouci* 6. 5. 2008. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2008. s. 225-236. ISBN 978-80-244-1993-0. Nebo BRABCOVÁ, Alexandra (ed.). *Brána muzea otevřená: průvodce na cestě muzea k lidem a lidí do muzea*. 1. vyd. Náchod: Juko, 2003. 583. s. ISBN 80-86213-28-5.

podpora nebo rádce. Velká část dílny vlastně ležela pouze na studentech samotných a záleželo pouze na nich, jak náročnou cestu si zvolí. Sami si mohli regulovat, do jakých podrobností budou zacházet. Naše lektorská iniciativa se poté zvýšila zase v poslední části dílny, kdy jsme po představení všech čtyř obrazů studenty seznámili s osudem třebíčského ghetta v druhé polovině 20. století. Šlo o stručné informace ohledně cesty ghetta za zapsáním na seznam UNESCO v roce 2003 a o představu, jak vypadá ghetto v současnosti.

Osnova dílny:

- přivítání, představení programu dílny
- vstupní aktivita (výměna židlí)
- druhá aktivita (indiánská jména), rozdělení do pracovních skupin I. a II.
- studium materiálů
- příprava živých obrazů
- přestávka
- prezentace obrazu I. – IV.
- dovyprávění příběhu třebíčského ghetta do současnosti
- poslední obraz – Třebíč 2015, představení pana Pavla Frieda, stručný komentář lektorů proběhlé dílny
- přestávka
- vyprávění pamětníka
- společná diskuze

Výměna židlí – jedná se o jednoduchou aktivitu typu ledolamka.⁸ Cílem je seznámit se s účastníky dílny, fyzicky je rozpohybovat a promíchat jejich místa, aby se při následném dělení do pracovních skupin sešli náhodně, nikoli dle vlastní volby.

Princip hry spočívá v tom, že lektor, který sedí v kruhu mezi ostatními, položí otázku.

⁸ Ledolamky (z angl. Icebreakers) jsou motivační etudy, které mají prolomit ledy, uvolnit napětí, nervozitu z neznámého prostředí, navodit příjemnou atmosféru. Neměly by být samoúčelné, ale pokud možno takové, které by předznamenávaly zaměření a téma našeho animačního programu. Je to důležitá fáze programu, protože představuje neformální, nenásilný začátek, napomáhá celkovému zklidnění a koncentraci účastníků, uvádí nenásilnou formou téma, které bude hlavním obsahem následující animace. David HRBEK, David . Prvky dramatické výchovy v kontextu muzejní pedagogiky. In: *Škola muzejní pedagogiky 6. Stručná teorie a praxe muzejní pedagogiky*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2007. s. 69-70. ISBN 978-80-244-1871-1.

Ten, kdo by na ni odpověděl ano, vyjádří svoji kladnou odpověď tak, že vstane ze židle a vymění si místo s někým jiným, kdo také vstal. Tím se promíchá původní sezení skupiny a na konci hry už zpravidla nikdo nesedí vedle toho, kdo tam byl na počátku. Otázky volíme jednoduché, zpočátku úplně jakékoliv, ale postupně se vztahující k tématu celé dílny.

Příklady: Kdo má rád čokoládu?; Kdo je dnes radši tady než ve škole?; Kdo se za poslední rok přestěhoval?; Kdo by chtěl žít jednou v zahraničí?; Kdo už někdy navštívil Třebíč?

Indiánská jména – aktivita zaměřená na téma identity. Samotné hře předchází krátký vstup lektora na téma židovských jmen a jejich vývoje. Studenti sedí v kruhu a vylosují si na lístečku jméno někoho ze skupiny. Každý má za úkol vymyslet dvě „indiánská“ jména, jedno pro sebe a jedno pro osobu, jejíž jméno si vylosoval. Indiánské jméno má něco o člověku vypovídat, může odrážet nějakou klíčovou životní zkušenost, ukazuje, jak jej druzí vnímají nebo odráží charakter člověka. Míra upřímnosti nebo hloubka informační hodnoty jména v našem případě záležela ovšem pouze na autorovi jména. Jméno má mít tuto formu: např. „Táňa, ta které spadl sandál do splavu“, „Táňa, ta která má ráda tulipány“, „Táňa, ta která v Albánii přivedla na svět dítě“. Následuje prezentace jmen. Vybraný účastník dílny se představí: „Jsem Petr, ten který včera snědl slanečka“ a ukáže na osobu, jejíž jméno vymýšlel a řekne: „A ty jsi Hana, ta která se pořád směje“. Hana odpoví: „Ne, já jsem Hana, ta která chodí pořád pozdě“ a pokračuje ukázáním na jinou osobu, jejíž jméno vytvořila a řekne jej. Takto se postupně představí všichni účastníci programu, každý vlastně pod dvěma jmény. Jedním, které si vymyslel každý sám a rozhodl se nám o sobě jeho prostřednictvím něco sdělit, a druhým, které může ukazovat na to, jak nás vnímají ostatní. Cílem je navodit osobnější atmosféru, zvýšit koncentraci studentů na zadaný úkol a předznamenat téma celého programu; v našem případě provázanost identity s určitým místem.

Studium materiálů

Studenti po rozdělení do dvou početně rovnoměrných skupin zahájili vlastní práci na dílně. Jako studijní materiál, který jim měl poskytnout informační oporu při pozdější práci na živých obrazech, jsme připravily krátké texty o postavení židovské menšiny v českých zemích v příslušných dobách. Šlo o základní informace vztahující se k tématu, které jsme doplnily o konkrétní údaje z Třebíče. Druhou částí byl obrazový materiál, tedy různé mapy, obrázky, tabulky, přehledy či archivní dokumenty vážící

se k třebíčské židovské komunitě. Třetí část připravených pomůcek tvořily různé hmotné předměty. První skupina měla možnost prostudovat a dále použít především různá judaika a věci, jež se používaly v tradičních židovských domácnostech. Druhá skupina měla na výběr spíše z oděvů a drobných předmětů osobní potřeby. Dle vlastní volby postupovali účastníci dílny při studiu společně, ve dvojicích nebo individuálně.

Příprava živých obrazů

Při přípravě živého obrazu si studenti měli rozdělit jednotlivé role, které budou představovat. Jednu osobu měli vyčlenit jako tzv. komentátora obrazu. Mohli libovolně ztvárnit konkrétní osoby, které v Třebíči skutečně žili, nebo si vytvořit nové. Při stavění obrazu potom směli použít libovolné množství připravených předmětů nebo si mohli vyrobit z papíru další potřeby. Komentátor obrazu měl poněkud složitější úkol. S pomocí ostatních členů skupiny si měl připravit podněty, kterými mohl jednotlivé postavy z obrazu oživit a rozhýbat. Mohl pokládat otázky a odpovídat na ně nebo mohl jen komentovat a doplňovat, co nebylo na první pohled z obrazu zřejmé.

Prezentace obrazů

Skupina I. představila na prvním obrazu (1750) výjev židovské svatby doplněný jednoduchým komentářem o životě tehdejší třebíčské židovské komunity. Druhý obraz (1870) se týkal rodinné oslavy šabatu, kdy byly skrze komentátora vyjádřeny změny, které doznalo třebíčské ghetto po emancipaci židovstva.

Skupina II. předvedla na prvním obrazu (1932) společnou rodinnou fotografii s uvedením osobních informací jednotlivých členů rodiny. Druhý obraz (1942) představoval opouštění třebíčského reálného gymnázia – shromažďovacího místa do transportu Av. Jeho komentátorem byl německý dozorce, který doplnil celý výjev svými pocity z deportace židovských občanů.

Obraz „Třebíč 2015“

Posledním úkolem dílny bylo postavit společný obraz třebíčského ghetta v roce 2015. Bez složitých příprav z toho vzešel obraz skupiny turistů společně se fotících před zadní třebíčskou synagogou. Do tohoto obrazu jsme se zapojily také a jako poslední se mezi „turisty“ vmísil také pan Pavel Fried (nar. 1930), který je třebíčským rodákem z rodiny židovského obchodníka železem. Následovalo jeho představení a krátké zhodnocení dílny ze strany lektorů.

Beseda s pamětníkem

Další částí programu po delší přestávce byly vzpomínky pana Frieda na dětství v Třebíči, ale i na dobu následující. Následující debata se studenty potom přinesla zajímavé dotazy, které směřovaly především na období po válce, které obecně nemívá v publikovaných vzpomínkách pamětníků logicky takový prostor, jako prožití šoa.

Použité didaktické pomůcky

Skupina I.

Textový materiál:

pokyny pro práci ve skupině, text „Třebíčské židovské město“, text „Opatrná vdova Minke“, text „Marná adopce Gabriele Beera“ (rozsah celkem 6 stran)

Obrazový materiál:

nákres židovských domů v Podklášteří /1654/, kresba Třebíče /1720/, obrázek listiny s Familiantským zákonem, nákres židovské čtvrti /1724/, plánek separace židovského osídlení v Třebíči /1727-28/, plán separační zdi /1727-28/, skica židovské čtvrti v Třebíči /1827/, výřez z katastrálního plánu Třebíče – Podklášteří /1835/, část petice moravského lidu k sněmu týkající se Židů /1848/, nákres třebíčské židovské čtvrti /1850/, sociotopografický obraz třebíčského ghetta /1850/, tabulka znázorňující počet Židů podle vyznání v českých zemích /1785-1930/, mapa Třebíče s vyznačenou židovskou čtvrtí /2015/

Předměty:

Oblečení (šátky, zástěry, kabáty, jarmulky), nádobí, judaika - náboženské předměty s vysvětlujícími popisky (modlitební šály, modlitební řemínky, mezuzá⁹, mizrach¹⁰, tištěná Tóra, modlitební knihy, svatební baldachýn, šabatové svícný, šabatový chléb, sváteční pokrývky a ubrusy, sada na ukončení šabatu, předměty k dalším židovským svátkům)

⁹ Schránka umístovaná na veřeje dveří obsahující svitek pergamene s dvěma pasážemi z Tóry.

¹⁰ Dekorativní tabulka umístovaná na východní stěnu židovské domácnosti k označení správného směru, kterým se má věřící modlit.

Skupina II.

Textový materiál:

pokyny pro práci ve skupině, text „Židovská menšina v době první republiky“, text „Život v ghettu beze zdí“ (rozsah celkem 4 strany)

Obrazový materiál:

titulní strany českožidovského a sionistického tisku /do r.1938/, seznam vybraných protižidovských zákazů a nařízení 1939-1941, jmenný seznam osob deportovaných transportem Av 18. května 1942 z Třebíče do Terezína, graf pražské židovské náboženské obce ukazující úbytek Židů v protektorátu v důsledku deportací /1943/, schematická mapa ukazující úbytek Židů v protektorátu od okupace do 1. října 1942, mapa vyznačující české židovské náboženské obce a počty jejich členů v roce 1930 a 1950, archivní dokumenty (vyhláška o veřejném očkování v třebíčské žid. obci /1919/, leták vyzívající Židy, aby se přihlásili na základě svého mateřského jazyka k německé národnosti a židovskému náboženství /1930/, žádost Olgy Polnauerové o udělení nadace pro nevěsty israelského náboženství /1931/, katalog jubilejních výstavních trhů v Třebíči /1935/, doklad k daru Maxmiliána Wertheimera obchodníka konfekcí a látkami pro třebíčské chudé /1932/, rodinné fotografie některých židovských rodin z Třebíče, vyhláška o nákupní době pro židovské obyvatelstvo/1941/, vyhláška o povinnosti Židů odevzdat řidičské průkazy /1941/, směrnice ministerstva vnitra o použití zbraní při střežení evakuovaných Židů /1942/, dopis třebíčskému četnictvu o založení židovského sběrného tábora na reálném gymnáziu v Třebíči), fotka třebíčského gymnázia.

Předměty:

dobové oblečení (kabáty, saka, vesty, klobouky, sukně, halenky, šály, apod.), dobové dětské hračky, knihy, kabelky, bižuterie, kufry.

Dodatečný materiál:

obě skupiny mají k dispozici barevné papíry, nůžky, lepidla, pastelky, fixy a jiné kancelářské potřeby

Evaluace

Závěrečná reflexe programu byla v našem případě trojí. Z naší lektorské strany bylo rekapitulováno dění během celé akce a byly zdůrazněny vlastní poznatky představené studenty při prezentaci živých obrazů po posledním obrazu před plánovanou besedou s pamětníkem. Pozitivně jsme hodnotily velikou míru zapojení studentů do dílny, jejich postupy při hledání řešení zadaných úkolů a celkově velmi příjemnou atmosféru programu, na níž se klíčově podíleli.

V rámci vlastní lektorské sebereflexe jsme později po proběhnutí dílny dospěly k následujícímu hodnocení. Dvě vstupní aktivity proběhly v pořádku a pomohly vytvořit uvolněné tvůrčí prostředí; studium textů a dalších materiálů proběhlo díky znalostem studentů, jejich vyspělosti a vysoké motivaci také dobře. Příprava živých obrazů naopak probíhala již trochu pomalejším tempem, než jsme předpokládaly, ale po určitých tipech, kudy by se mohla jejich následná prezentace ubírat, se pracovalo na přípravě velmi intenzivně; samotná prezentace obrazů nás lehce zklamala v tom smyslu, že jsme očekávaly větší zapojení dialogů do představení, více informačních sdělení a všeobecně lepší propojení nastudovaných fakt s představením obrazu. Beseda s panem Friedem potom představovala vrchol celého programu, který se povedl skvěle, soudě dle emocionální odezvy ze strany posluchačů vyprávění. Částečně to způsobilo překvapení, protože studenti dopředu o zapojení pana Frieda do programu nevěděli. Zároveň však doufáme, že předcházející program dílny také tento prožitek umocnil nebo alespoň vhodně studenty na besedu připravil.

Zjištění, nakolik se celá událost vepsala do myslí účastníků, nám po skončení letní školy zajistili její pořadatelé, kteří nám předali velmi pozitivní hodnocení účastníků. Uvědomujeme si však to, že jeho kladné vyznění je do veliké míry dáno tím, že ostatní program letní školy byl postaven spíše na odborných přednáškách, a že obecně nejsou studenti vysokých škol zvyklí pracovat způsobem, jakým naše dílna probíhala.

Závěr

Na předcházejících stránkách jsem popsala jeden edukační program, který je možná příliš smělý na to, aby byl zařazen mezi „příklady dobré praxe“, neboť zatím proběhl pouze jednou. Tato nevýhoda, a tím pádem nedostatečná zpětná vazba, budiž přičtena zvláštním podmínkám, za kterých vznikl. Otázkou tedy zůstává jeho další použitelnost v nabídce našeho vzdělávacího oddělení. Proti hovoří jeho dlouhá časová dotace (3 hodiny i více) a celková náročnost pro účastníky. Naopak za pozitivní argument považuji přínos zařazených prvků dramatické výchovy, celkovou pestrost a vyváženost jednotlivých složek programu vyžadujících zapojení všech účastníků programu, a také jeho úspěšné první provedení. Nicméně u nejčastější cílové skupiny našich edukačních programů, kterou jsou studenti druhého stupně ZŠ a SŠ, by se mu bez důkladné předchozí přípravy účastníků jistě nedařilo. Samotná práce s živými obrazy by se mohla z dílny vyjmout a použít například přímo při návštěvě třebíčské židovské čtvrti školní skupinou. Ve snaze o zpřístupnění lokálních dějin je možné také ideu dílny reflektující proměnu určitého místa zasadit do jiného města. V tom případě by se samozřejmě musely upravit připravené textové a obrazové materiály, lokalit odražejících podobný příběh, jako se odehrál v Třebíči, bychom jistě našli více.

Pro mne samotnou byla nejpodstatnějším smyslem historické dílny „Ghetto v proměnách času“ snaha o propojení minulosti se současností židovské čtvrti v Třebíči. Není to proto, že by instituci pořádající tento kurz propagoval slogan podobného znění, ale proto, že mi to na některých edukačních aktivitách našeho oddělení chybí. Ráda bych při tvorbě dalších vzdělávacích programů u tohoto principu zůstala, protože v něm vidím nejen možnou, ale velmi přínosnou cestu jejich vývoje.

Seznam použité literatury

BRABCOVÁ, Alexandra (ed.). *Brána muzea otevřená: průvodce na cestě muzea k lidem a lidí do muzea*. 1. vyd. Náchod: Juko, 2003. 583. s. ISBN 80-86213-28-5.

DOLÁK, Jan (ed.). *Základy muzejní pedagogiky. Studijní texty*. 1. vyd. Brno: Moravské zemské muzeum, 2014. 103 s. ISBN 978-80-7028-441-4.

HRBEK, David. Prvky dramatické výchovy v kontextu muzejní pedagogiky. In: *Škola muzejní pedagogiky 6. Stručná teorie a praxe muzejní pedagogiky*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2007. s. 57-86. ISBN 978-80-244-1871-1.

JAGOŠOVÁ, Lucie, JŮVA, Vladimír a MRÁZOVÁ, Lenka. *Muzejní pedagogika. Metodologické a didaktické aspekty muzejní edukace*. 1. vyd. Brno: Paido, 2010. 298 s. ISBN 978-80-7315-207-9.

JAGOŠOVÁ, Lucie a MRÁZOVÁ, Lenka. Objektové učení jako základ muzejní didaktiky. In: *Muzejní pedagogika dnes: sborník příspěvků z mezinárodní konference pořádané katedrou výtvarné výchovy PdF UP v Olomouci 6. 5. 2008*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2008. s. 225-236. ISBN 978-80-244-1993-0.

ŠOBÁŇOVÁ, Petra. *Muzejní expozice jako edukační médium*. 1. díl. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2014. 361 s. ISBN 978-80-2444-394-2.